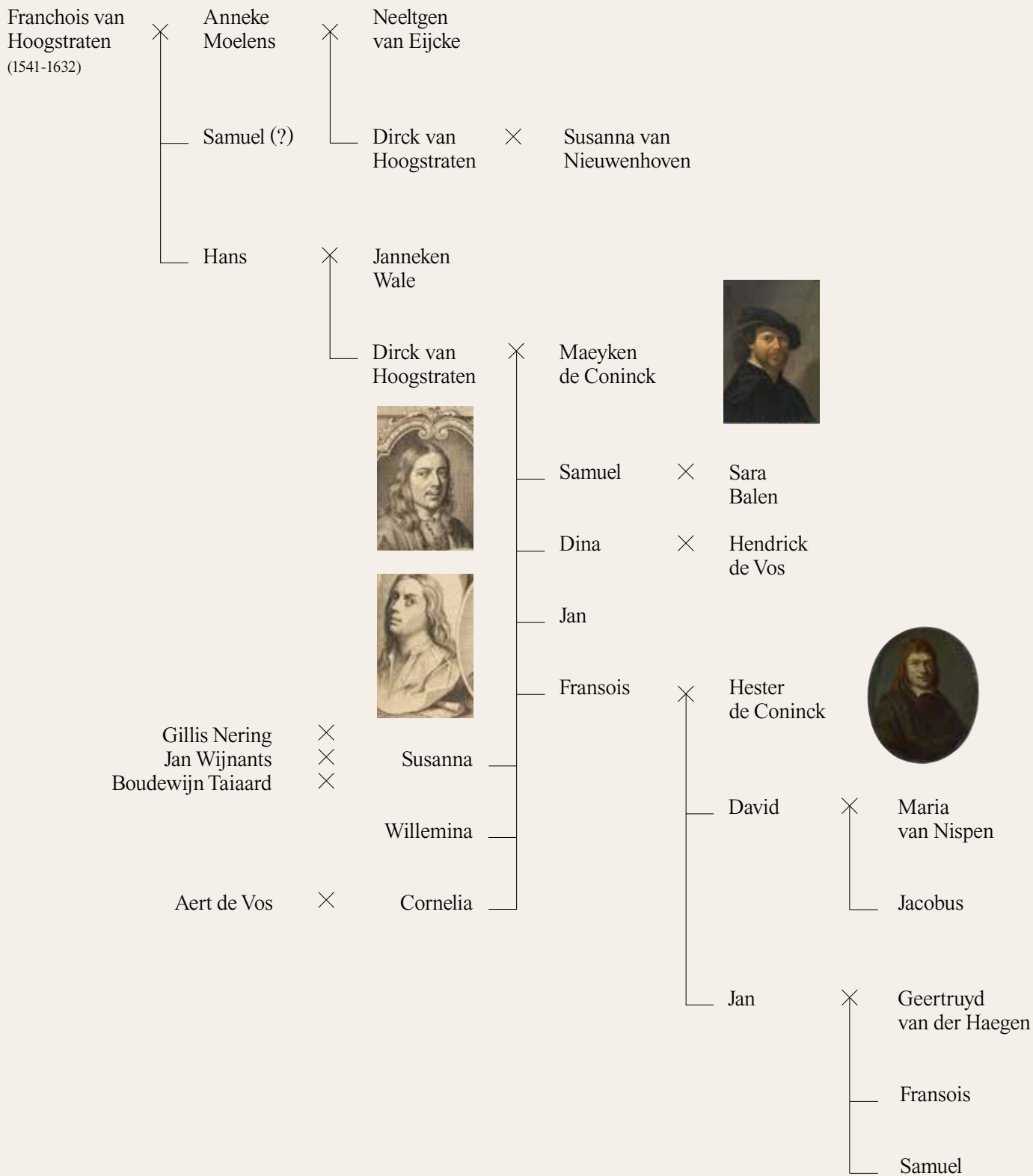

Leven en werk
van de schilder

A portrait painting of Dirck van Hoogstraten, a Dutch painter and architect. He is depicted from the chest up, wearing a dark blue cap with a gold band and a dark blue garment with a white ruffled collar. He has a full brown beard and is looking slightly to the right of the viewer.

Dirck van
Hoogstraten
(1596-1640)

Familie van Hoogstraten

× Huwelijk
— Kinderen

Leven en werk
van de schilder

Dirck van
Hoogstraten

(1596-1640)

Samenvatting

De als zilversmid opgeleide schilder Dirck van Hoogstraten heeft altijd in de schaduw gestaan van zijn beroemde zoon Samuel (1627-1678), die een leerling was van Rembrandt en een belangrijk traktaat over de schilderkunst schreef. Dankzij de biografie van Dirck, geschreven door Arnold Houbraken in de achttiende eeuw, weten we het een en ander over zijn leven. Pas in de negentiende eeuw kwam een schilderij van hem onder de aandacht van kunsthistorici. Zijn oeuvre bestaat nu uit negen schilderijen, negen prenten en drie tekeningen, 21 in totaal, plus enkele stukken waarover onduidelijkheid bestaat. Van zijn werk als zilversmid is niets bewaard gebleven. Misschien zijn er wel twee getekende ontwerpen. Dirck liet zich inspireren door verschillende historieschilders. Nadat Dirck zich in Den Haag vestigde, valt vooral de invloed van Rembrandt op.

Het boek beschrijft Dircks leven aan de hand van alle beschikbare (en getranscribeerde) bronnen en biedt een beredeneerde catalogus van zijn oeuvre. Ook komt de relatie met zoon Samuel uitvoerig aan bod. Die noemde zijn vader godvruchtig en braaf. Niet alle mededelingen van Houbraken zijn echter even betrouwbaar. Dirck verhuisde enkele maanden voor zijn dood van Den Haag naar Dordrecht, kwam in het huis van zijn doopsgezinde schoonvader, een zilversmid, te wonen, en liet zeven kleine kinderen na. Het boek laat onder meer de rol van de doopsgezinde gemeente in Dordrecht zien in de opvang van en het toezicht op de kinderen.

Bijzonder is dat twee werken van Dirck bijna vier eeuwen lang in de familie Van Hoogstraten vererfd zijn. Directe aanleiding voor het boek is de tentoonstelling *De illusionist. Samuel van Hoogstraten* in Museum Rembrandthuis (1 februari — 4 mei 2025).

Samenvatting	4
Inleiding	8

I. Dircks leven

1. Van hamer naar penseel	15
Vluchtte Dircks (groot)ouders uit Antwerpen?	17
Opgeleid tot zilversmid	18
Franchois van Hoogstraten: grootvader (en voogd?)	19
Isaack de Coninck: schoonvader (en leermeester?)	20
Dircks vertrek naar Duitsland	22
De inventaris van Isaack de Coninck	23
Vluchtte de familie De Coninck?	24
2. Schilder in Den Haag	27
Huis, erf en tuin aan de Corte Molstraat	29
Atelier en verkoop	30
Een Haagse verzameling met een werk van Dirck	31
Invloed van Rembrandt	32
Jan van Hoogstraten, leerling van Rembrandt	32
3. Het vangnet van de doopsgezinden	37
Twee testamenten van Isaack de Coninck	39
Doopsgezinde voogden	40
Voor alle kinderen de juiste opvoeding	41
“De Olifant” in de Kannekopersbuurt	42
Connecties tussen de weeskinderen en doopsgezinde families	43
Twee muntersplaatsen	45

4. Voortzetting van de nering	49
Het testament van Dirck en Maeyken	51
De goudsmid Hendrick de Coninck	51
Samuels eerste opdracht	52
5. In de schaduw van zijn zoon	55
Tegengestelde karakters	57
De keizer bedrogen	58
Inspireerde Dircks werk Samuel?	59
II. Dircks werk	
6. Dircks herontdekking	69
Veths artikel in Oud Holland	71
Abraham Bredius en Ernst Willem Moes	71
Cornelis Hofstede de Groot	72
7. Chronologie en thematiek	75
Gedateerd werk en schakelstukken	77
Vroeg werk: Italië	77
Vroeg werk: naakt	78
Vroeg werk: Pre-Rembrandtisten	81
Vroeg werk: grafiek	81
Schakelstukken	85
Rembrandtieke fase en classicisme	85
Geschilderde halffiguren	86

8. Maria in het oeuvre van vader en zoon Van Hoogstraten	91
Katholieke iconografie	93
De vrouwelijke lijn: van Heilige Maagschap naar Anna-te-Drieën	96
De mannelijke lijn: Jozef, van bejaarde grijsaard naar vitale dertiger	100
Maria in Passiestukken	103

III. Oeuvrecatalogus

Aanvaarde werken (A1—21)	111
Onzekere toeschrijvingen (B1—3)	181
Verworpen toeschrijvingen (C1—2)	190
Werken alleen bekend uit schriftelijke bronnen (L1—28)	194
Vermelding in levensbeschrijving (L1)	194
Vermeldingen in boedelinventarissen (L2—15)	194
Vermeldingen in veilingcatalogi (L16—28)	196

IV. Bijlagen

I. Inventaris van Isaack de Coninck	204
II. De Haagse collectie van Philips Huysman	206
III. Familie van Hoogstraten	207
IV. Familie De Coninck	209
V. Familieportretten	211
VI. Chronologisch overzicht van historische bronnen	214

Literatuur	230
Naam- en zaakregister	234
Afkortingen	237
Fotoverantwoording	237
Woord van dank	238
Over de auteurs	239
Colofon	240

Inleiding

Het is aan de schilder en schrijver Arnold Houbraken (1660-1719) te danken dat er een levensbeschrijving bestaat van Dirck van Hoogstraten (BIJLAGE VI.46).¹ Deze biografie werd in 1718 gepubliceerd in het eerste deel van *De groote schouburgh der Nederlantsche konstschilders en schilderessen* en is geïllustreerd met een portret. Houbraken heeft Dirck van Hoogstraten aldus vereeuwigd, maar niet omdat het ging om een bekende Hollandse schilder. De reden zal eerder zijn geweest dat hij het een en ander over hem wist te vertellen. Houbraken kende de familie Van Hoogstraten namelijk goed. In Dordrecht was hij van circa 1674 tot 1678 leerling geweest van Dircks zoon Samuel, de schilder die als leerling van Rembrandt en auteur van een boek over de schilderkunst veel bekender zou worden dan zijn vader.² Van hem hoorde hij het nodige dat hij later uit zijn herinnering opschreef. Over een van de anekdotes in de biografie van Dirck zegt Houbraken:

*De plaats daar het voorviel is my uit het geheugen gegaan
(wyl 'er sedert myn Meester Samuel van Hoogstraten, zyn Zoon,
my dat verhaalde, al vele jaren verlopen zijn).*

Dat Dirck, zoals Houbraken verhaalt, eerst een opleiding tot zilver- en goudsmid volgde, zich vervolgens wilde specialiseren in Duitsland, daar kennis kreeg aan Nederlandse schilders en zich enige jaren lang bekwaamde in de schilderkunst en bij terugkomst vertelde 'den hamer voor 't penceel verwisselt' te hebben, zal tot deze ateliervershalen hebben behoord.

Nadat Samuel in 1678 in Dordrecht was overleden, had Houbraken omgang met andere leden van de familie, onder wie de dichter David van Hoogstraten (1658-1724), de oudste zoon van Samuels broer Francois (1632-1696). Op zoek naar gegevens voor een biografie was Houbraken bij deze kleinzoon van Dirck aan het goede adres. Bij hem zag hij een doodsbedportret van Dirck, getekend door Samuel:

Het jaar van zyn sterven is my gebleken uit het kantschrift van een teekening die myn meester Sam. van Hoogstraten na zyns overleden Vaders wezen had afgeschetst. Welke teekening nu nog by den Heere David van Hoogstraten, door zyne Poëzy genoeg bekend, tot een gedagtenis zyns Grootvaders in zyn konstboek, by de beeltenissen der oude en nieuwe vernuftryke mannen, bewaart word.

David bezat ook een vel papier met notities dat zijn vader Francois omstreeks 1660 had opgesteld over de familie (BIJLAGE VI.35).³ Die waren ongetwijfeld overgenomen uit een bijbel waarin belangrijke gebeurtenissen als geboorte, huwelijk en overlijden waren opgetekend. Houbraken, zonder zijn bron te noemen, benutte dit document voor de biografie (AFB. 0.1). Dat blijkt uit vergelijking tussen het document en de tekst van Houbraken (BIJLAGE VI.46).

In dit zelve Jaar 1596, is tot Antwerpen geboren Dirk van Hoogstraten. [...]. Hy is gestorven binnen Dordrecht den 20 van Wintermaand in 't jaar 1640.

Op het document staat: *Dirck van Hoogstraten is geboren in 't jaer 1596. en is gestorven in 't jaer 1640 den 20 december des morgens ontrent 11 ueren tot Dordrecht.*

Zyn Vader Hans van Hoogstraten geboren in 't Jaar 1568, op St. Mathys avond, en gestorven in 't jaar 1605 den 14 van Lentemaant [...]

Het document: *Mijn vaders vader Hans van Hoogstraten is geboren in 't jaar 1568 op St. Mattyen avont. En is gestorven in 't jaer 1605, den 14 maert.*

David van Hoogstraten verleende overigens zijn volle medewerking aan het grootse project van Houbraken. Hij schreef op het eerste deel een lofdicht 'Op den grooten schouburgh der schilderen en schilderessen, gesticht door den kunstryken heer Arnold Houbraken'. Houbraken overleed in oktober 1719. In het derde en laatste deel, dat Houbrakens weduwe in 1721 bezorgde, is ook een portret van Houbraken opgenomen waarop David vier dichtregels schreef.

Het Rijksmuseum in Amsterdam bezit een ontwerptekening voor een gravure in *De groote schouburgh*. Daarop is rechtsonder het portret van Dirck te zien, gekopieerd naar een tekening die Houbraken bij David van Hoogstraten moet hebben gemaakt van het zelfportret van Dirck (A19, AFB. 6.2, 7.23). Maar dit ontwerp werd slechts ten dele uitgevoerd. Voor de gravure werd gekozen voor de weergave van een ander portret van Dirck, vermoedelijk het zelfportret dat Davids broer Jan in bezit had.⁴ Afgezien van de vermelding van één ets (A7; AFB. 7.2), wist Houbraken niets over het werk van Dirck te melden, ook niet over het afgebeelde portret. Daarentegen rijgt de biografie enkele herinneringen aan Dirck aan elkaar.

Houbraken verhaalt dat Dircks vader 'om de vervolging t'ontgaan, in Holland met zyn huisgezin kwam wonen' en dat Dirck in 1596 in Antwerpen geboren werd. Het is echter de vraag of de Van Hoogstratens inderdaad om religieuze redenen naar Holland zijn uitgeweken. Ook bij enkele andere anekdotes moeten vraagtekens worden geplaatst als ze gereleerd worden aan historische bronnen. Zo schrijft Houbraken dat Dircks 'vader' hem 'in zijne jeugd het zilver- en goudsmeden [liet] leren, nevens de daartoe vereiste tekenkonst, ook het graveren of plaatsnijden'. Dirck was echter negen jaar oud toen zijn vader in 1605 overleed. Eerder zal het gaan om Isaack de Coninck, Dircks schoonvader. Dirck zette zijn opleiding tot zilversmid voort in Duitsland. Toen hij weer thuiskwam vroeg zijn 'vader' volgens Houbraken:

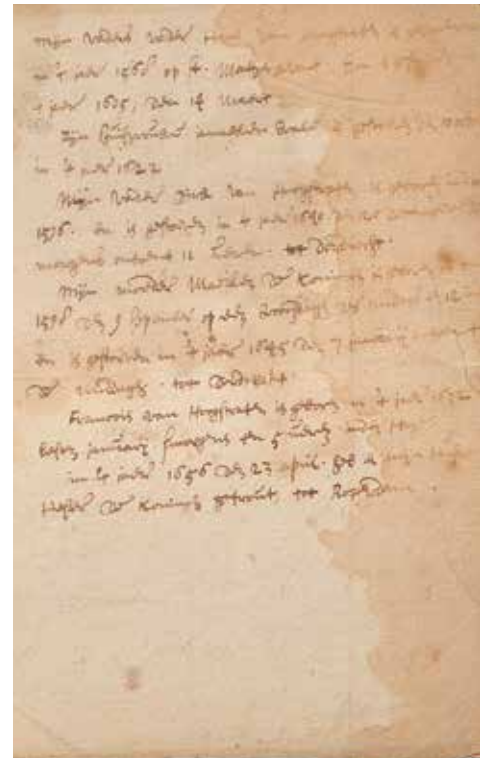
Wat hy van zin waare te doen; of hy nu een winkel als meester Zilversmit wilde opzetten, of op een anderwys proefgeven van zyne vordering in de kunst, die hy in zyne reis beoogst had.

Houbraken vervolgt:

Hy antwoordde zyn vader, die daar wel verwondert over stont te kyken; Dat hy den hamer voor 't penceel verwisselt had, en zig niet tot het Zilversmeden, maar tot het Schilderen zoude begeven.

Ook hier kan Dircks vader niet aan het woord zijn, en gaat het over zijn grootvader of (toekomstige) schoonvader, de doopsgezinde goudsmid Isaack de Coninck, beiden van Dordrecht.

In dit boek proberen wij het leven van Dirck te reconstrueren en beschrijven wij zijn oeuvre voor zover dat achterhaald is. Het is tijd dat hij uit de schaduw treedt van zijn veel bekendere zoon Samuel.

0.1.
Fransois van Hoogstraten
Familie-aantekeningen, ca. 1660
(Bijlage VI.35)

2.

Schilder in Den Haag

Isaacks de Conincks goud- en zilversmidsbedrijf in het huis “De Olifant” was zeker tot 1639 nog in bedrijf. Het was de bedoeling dat de nering na zijn dood zou worden voorgezet door Dirck en zijn vrouw Maeyken als boedelhoudster. Hun vroegtijdige dood bepaalde anders. Het is aannemelijk dat Isaacks neef Hendrick de werkplaats tussen 1641 en 1654 overnam. Dat Hendrick behalve goudsmid ook plaatsnijder (graveur) wordt genoemd, is opmerkelijk aangezien Samuels vroegst bekende werk bestaat uit etsen.

4.1.
Cornelis Beelt
Voorhuis van een goudsmid
Paneel, 45 x 56 cm
Verblijfplaats onbekend
Foto met dank aan Janjaap Luijt

Het testament van Dirck en Maeyken

In 1626 werd de inventaris van Isaack de Conincks goud- en zilversmidsbedrijf opgemaakt. Het huis heette “De Olifant” en in het huis was een werkplaats en een winkel gevestigd. In de inventaris wordt gesproken van ‘fatsoenen’, nog niet betaald maakloon.²²⁵ Dit wijst erop dat hij mensen in dienst had. Volgens het testament uit 1639 had Isaacks vrouw recht op wat zij bij het huwelijk had ingebracht en op de helft van de ‘conquesten’, dat wil zeggen de vermogensaanwas gedurende hun huwelijk. Dat mocht in de vorm van een uit te keren obligatie van 500 gulden of de te berekenen helft van de ‘geconquesteerde goederen ende gemeene casse winckel neeringe in gout, silver, raet’. Daarnaast kreeg zij nog het vruchtgebruik van twee zilveren bekers, zes zilveren lepels en twee zilveren brandewijnkommen. Kennelijk waren werkplaats en winkel in 1639 nog in bedrijf.²²⁶

In augustus 1640, na het overlijden van Isaack, ging Dirck met zijn gezin in “De Olifant” wonen. Het zilversmidsbedrijf was gelegen in de Houtsteiger in Dordrecht. Enkele maanden later, in december, lag hij ziek op bed en maakte hij samen met Maeyken hun testament op. Dirck wordt daarin geen schilder, maar zilversmid genoemd. Het lijkt er dus op dat hij het bedrijf van zijn schoonvader voorzette, misschien inclusief personeel. Maeyken als boedelhoudster mag hier volgens het testament ‘een tijd lang’ blijven wonen en ze zal ‘hun nering’ voortzetten. Dirck was zich bewust van de ‘grote en zware last die zijn huisvrouw met zeven kleine kinderen’ zou dragen na zijn overlijden en vertrouwd erop dat zij hun kinderen niet in de kost zou doen (onderbrengen bij anderen), maar alle moederlijke liefde zou geven.²²⁷

Jaren later memoreerde een kleinzoon: ‘in den ouderdom van 44 jaren zijne kinderen ontijdig ontvallende, liet [Dirck] zijne weduwe wel een schone kamer met konst, dog bij de zelve zeven kinderen na’.²²⁸ Die met kunst gevulde kamer kan betrekking hebben op een winkel met schilderijen of op een winkel met zilveren of zelfs gouden voorwerpen. In een later archiefstuk met betrekking tot de claims op de zestiende Hollandse en de tweede Brabantse plaats van de Munt van Holland staat opnieuw dat Maeyken de Coninck getrouwd was met ‘Dirck van Hoogstraten zilversmit’.²²⁹ Als Dirck inderdaad de nering van zijn schoonvader zou hebben voortgezet, is dat goed voorstelbaar. Hij was per slot opgeleid in dit vak. Maeyken werd geacht de nering voort te zetten als boedelhoudster. Dat is denkbaar als er vakbekwame ambachtslieden aan het werk waren. Zij zelf, al dan niet geassisteerd door dochters, kon de winkel voor haar rekening nemen. Voor een impressie van een werkplaats van een zilversmid zie AFB. 4.1.

De goudsmid Hendrick de Coninck

Isaack de Coninck kwam uit een familie van zilver- en goudsmiden. Zijn jongste broer David (1584-1652), doopsgezind en voogd over de nagelaten kinderen van Dirck, was goudsmid in Rotterdam. David had functies in het gilde en zijn winkel was in de Hoogstraat.²³⁰ Hendrick de Coninck (1617-1681), Davids oudste zoon, werd eveneens opgeleid tot edelsmid, ongetwijfeld door zijn vader. In 1641 was hij 24 jaar oud en moet hij al ervaren zijn geweest. Bekend is dat Hendrick een periode als goudsmid in Dordrecht heeft gewerkt. De vraag dient zich aan: kan Hendrick door zijn vader naar Dordrecht zijn gestuurd om leiding te geven aan het zilver- en goudsmidsbedrijf in de Houtsteiger, nadat Dirck was overleden?

In de literatuur worden voor Hendricks aanwezigheid in Dordrecht enkele jaartallen genoemd; de periode 1641-1654 en ook het jaartal 1646, maar zonder controleerbare bronverwijzing.²³¹ Voor de jaren 1641-1648 hebben wij geen bevestiging kunnen vinden van Hendricks verblijf in de

7.13.
Anna-te-Drieën, 1630 (A5)

7.14.
Maria en Jezus, Elisabeth en Johannes, 1631 (A6)

Schakelstukken

Beide gedateerde schilderijen zijn Bijbelse familiestukken met een staand formaat. De 1630 gedateerde *Anna-te-Drieën* toont grootmoeder Anna, haar dochter Maria en Jezus (A5; AFB. 7.13). Alle drie zijn zij, op hun eigen wijze, uitverkoren door God. De gezichtstypen van de figuren en de nadruk op kleur doen denken aan de Utrechtse Caravaggisten. Summiere dieptewerking wordt alleen ter linkerzijde gesuggereerd door de vensterpartij achter Anna en rechts door de rugleuning van de stoel. Een gordijn als achtergrond benadrukt Maria en isoleert haar tegelijkertijd van haar omgeving. Het raam links speelt voor het doorlaten van licht van buiten geen rol. Midden links is het licht diffuus, terwijl het van linksboven gebundeld en overtuigend op Maria, Jezus en Anna valt.

Het tweede schakelstuk is alleen bekend door een zwart-witafbeelding en ook uit beschrijvingen weten we niets over de gebruikte kleuren. Dit schilderij uit 1631 toont Maria en Jezus met Elisabeth en haar zoon Johannes (A6; AFB. 7.14). Afgezien van Johannes met een lam (verwijzend naar zijn uitspraak over Jezus als het Lam Gods), zijn de personages in een diagonaal boven elkaar geplaatst. Rechtsonder in de schaduw staat een wieg. Opnieuw komt er fel en gebundeld licht van links naar binnen. Of Van Hoogstraten zich hier een interieur heeft voorgesteld, is overigens onduidelijk. De architectuur van de kamer functioneert vooral als achtergrond.

De enige gedateerde tekening van Dirck is een portret van Franchois van Hoochstraten (1541-1632). Dirck portretteerde zijn grootvader in 1631, zeven maanden voor diens overlijden (A21; AFB. 7.15). Een aantal jaren eerder vervaardigde hij het portret van Johannes Becius, waarschijnlijk kort na diens sterven in 1626 (A20; AFB. 7.16). De tekening is een informeel portret van een familielid, terwijl de gravure een formele opdracht is geweest ter nagedachtenis aan een bekende predikant.

Rembrandtieke fase en classicisme

In de hiervoor besproken stukken is Rembrandts visie en stijl afwezig. In de periode hierna kwam Dirck in aanraking met composities van Rembrandt. In 1632 maakte Rembrandt een aantal Haagse portretten.²⁴ Daarnaast werden Rembrandts composities via reproductiegrafiek van Jan van Vliet vanaf circa 1631 verspreid.

In Dircks geëtste *Lot en zijn dochters* (A2; AFB. 7.17) is de sterk realistische hoekigheid van zijn *Suzanna en de ouderlingen* (A1; AFB. 7.8) afwezig. Tevens ontbreken de vele details. Lot en zijn dochters doet direct denken aan de ets die Jan van Vliet in 1631 naar Rembrandts verloren gegane schilderij met hetzelfde thema vervaardigde (AFB. 7.18).²⁵ Ook die voorstelling van *Lot en zijn dochters* is in een grot gesitueerd, waar de dochters door middel van drank hun verleidingsplan uitvoeren. De mate waarin het lukt om de figuren in de rotsachtige spelonk en het landschap overtuigend weer te geven, verschilt echter aanmerkelijk. Rembrandt duidt, via de prent van Van Vliet, diepte aan via schaduwen en de vooruitstekende arm van Lot, terwijl Dirck de drie personen min of meer op één rij plaatst. De lichtwerking in de door Dirck geëtste spelonk verloopt van licht naar donker zonder veel graduatie. In het landschap met grot van Rembrandt is het licht gedifferentieerder weergegeven. Dat maakt de versie van Rembrandt veel overtuigender. De prent van Dirck moet tot stand zijn gekomen na die van Van Vliet, vermoedelijk als vrije navolging (*aemulatio*). Het is echter onwaarschijnlijk dat Dirck de ambitie had om met zijn compositie die van Rembrandt te overtreffen.

Ook bij het schilderij van de *Kruisafname* (A8; AFB. 7.19) maakte Dirck gebruik van een compositie van Rembrandt (AFB. 7.20). Het was de bedoeling van Rembrandt om door middel van grafiek grotere bekendheid te geven aan

7.15.

Portret van Franchois van Hoogstraten (A21)

7.16.

Portret van Johannes Becius (A20)

A15. Fortuna

Gesigneerd midden rechts: *DvH* [ligatuur]

Ongedateerd (vóór 1630)

Ets en gravure, 107 x 64 mm

Londen, British Library, inv.nr. 8406.aa.8

(illustratie in het enig bekende exemplaar van *Den eerlyken jongeling* uit 1657)

LITERATUUR

Roscam Abbing 1993, p. 51, afb. 15: abusievelijk als *De geboorte van Venus*; Niet in Hollstein.

Fortuna is afgebeeld in Samuel van Hoogstratens *Den eerlyken jongeling, of de edele kunst, van zich by groote en kleyne te doen eeren en beminnen*. De afbeelding staat tegenover pagina 36 (daarom staat er *Fol. 36* bovenaan). Dircks zoon Fransois werkte voor de Dordtse uitgever Abraham Andriesz, door wie het boek in 1657 werd uitgegeven.

Fortuna is de Romeinse godin van het lot en het toeval en dus ook van geluk en ongeluk. Dirck van Hoogstraten toont een godin van wie het naakte lichaam nauwelijks wordt bedekt door haar wapperend gewaad. *Fortuna* wordt meestal staand op een wiel, bol of globe afgebeeld, maar soms ook, zoals hier, op een schelp.⁷³ Die schelp past ook bij de *Geboorte van Venus*, zoals de prent eerder abusievelijk werd genoemd. De attributen (zie hieronder) horen echter eenduidig bij *Fortuna*.

De prent is afgebeeld in het tiende hoofdstuk van *Den eerlyken jongeling*, Samuels vertaling van een verhandeling die terugvoert op Baldassare Castigliones *Il libro del cortegiano* (1528) via een Franse editie. *Den eerlyken jongeling* zet uiteen hoe men zich geliefd kan maken aan het hof. Samuel voegt aan het einde van dit hoofdstuk een eigen gedicht toe over *Fortuna*, waarin hij enkele van haar attributen noemt: 'In 't oogenblik zoo onverwacht / Verschijnt zy uyt de diepe baaren [...]. Zij heft de rechte hant ten toon, / Met goude Septer kroon en keten.'⁷⁴ Scepter, kroon en ketting zijn attributen van het geluk. In haar linkerhand houdt zij een zwaard en een handveger vast, objecten die met het ongeluk worden geassocieerd. Dat alles betekent dat *Fortuna* zich toevallig aandient. En als dat gebeurt, moet je je kans grijpen. Want je weet nooit wanneer deze wispelturige godin opnieuw langskomt en dan ongeluk brengt.

Rembrandt beeldde Fortuna in 1633 uit als mast op een schip, het zeil vasthoudend (AFB. A15.1). Het voor de wind zeilen refereert aan geluk en werd vaker verbeeld, zoals in de gravure van Zacharias Dolendo (AFB. A15.2). Ook in de afbeelding van Van Hoogstraten waait een harde wind door haar verwarde kapsel en werkt haar opbollend kleed enigszins als een zeil.

De gotisch aandoende vormtaal van Dircks *Fortuna* heeft weinig relatie met de realistische Suzanna (A1), de krachtige personificatie van het *Geloof* (A10) of de meer gedrongen en plompe *Amor* (A16) en het *Bellenblazende jongetje* (A17). De prent vertoont evenmin verwantschap met Rembrandts etsen van naakte vrouwen van omstreeks 1631.⁷⁵ Daarom dateren wij Dircks *Fortuna* vóór 1630.

A15.1.
Rembrandt
Fortuna (detail), 1633
Ets
Amsterdam, Rijksmuseum,
inv.nr. RP-P-1961-1048

A15.2.
Zacharias Dolendo naar Jacques de Gheyn II
Fortuna, 1597
Gravure, 250 x 167 mm
Amsterdam, Rijksmuseum,
inv.nr. RP-P-BI-7102

Colofon

Uitgave
WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
wbooks.com

Tekst
Michiel Roscam Abbing, Robert Schillemans

Tekstredactie
Rudie van Leeuwen

Vertaling Nederlands-Engels
Tessera Translations, Clare Wilkinson en Mike Wilkinson

Ontwerp
Marline Bakker, Glamcult Studio

Dit boek kon gerealiseerd worden
dankzij financiële bijdragen van:

De Gijselaar-Hintzenfonds
Hendrik Muller Fonds
M.A.O.C. Gravin Van Bylandt Stichting
Mr. R.H.L. Cornelissen Fonds en het Charema
Fonds voor geschiedenis en kunst
Stichting Familie Van Hoogstraten

David van Hoogstraten
Henk de Jonge (†)
B.M. Roscam Abbing-van Hoogstraten
F.A. Schillemans (†) en W. de Jonge (†)

De Gijselaar-Hintzenfonds

hendrik
Muller
fonds

 GRAVIN VAN BYLANDT
STICHTING

het
cultuurfonds

© 2025 WBOOKS Zwolle / de auteurs

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

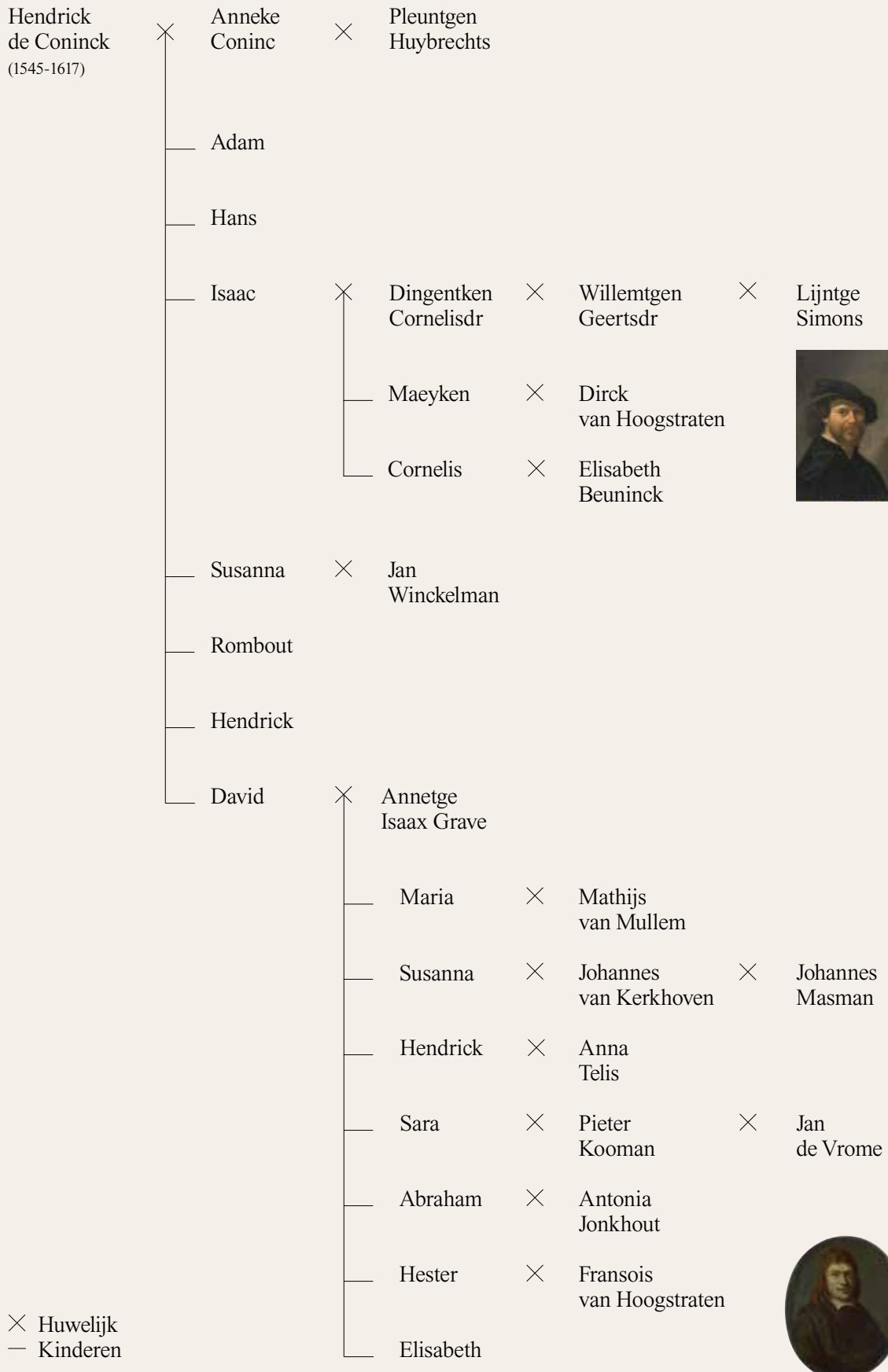
De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam. © c/o Pictoright Amsterdam 2025.

ISBN 978 94 625 8677 2 (Nederlands)
ISBN 978 94 625 8679 6 (Engels)
NUR 646

 W BOOKS

Familie de Coninck

De als zilversmid opgeleide schilder Dirck van Hoogstraten (1596-1640) stond altijd in de schaduw van zijn beroemde zoon Samuel (1627-1678), die leerling van Rembrandt was en een belangrijk traktaat over de schilderkunst schreef.

Deze monografie brengt Dirck van Hoogstraten voor het eerst voor het voetlicht.

Dankzij de biografie van Dirck, geschreven door Arnold Houbraken in de achttiende eeuw, is een en ander over zijn leven bekend. Pas in de negentiende eeuw kwam een schilderij van hem onder de aandacht van kunsthistorici.

De *catalogue raisonné* bestaat uit negen schilderijen, negen prenten en drie tekeningen, plus enkele werken die niet met zekerheid aan Dirck kunnen worden toegeschreven.

Van Dircks werk als zilversmid is niets bewaard gebleven. Hij liet zich inspireren door historieschilders, vanaf 1632 met name door Rembrandt. Ook komt de relatie met zoon Samuel uitvoerig aan bod, wiens eerste leermeester hij was.